

Den uttalade

Fritänkaren

Nr. 175 Mars 2009

Sjuttonde årgångens fjärde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Det ensamma geniet (<i>Berlioz, m.fl.</i>)	2
Musikinsändare (<i>forts.</i>)	4
Shakespearedebatten (105): Nytt försök till summering	4
Anmärkningsvärda filmer (" <i>Valkyria</i> " bl.a.)	8
Min vän Ahasverus, del 86: <i>Origenes</i>	10
Vad vi minns av Aurelio Lanciai	11
Kalender, mars 2009	12
Resan hem, del 10 : <i>Vårchocken</i>	13
Den lugna stormresan, del 4: <i>Diwalis lyckliga slut</i>	14
Kanonresan, del 14 : <i>Eftersnack i Dharamsala</i>	15
Resan till Zanskar, del 16: <i>En besynnerlig återkomst</i>	17
Nya lektioner i Zanskar, del 6: <i>Padumbussen</i>	18
Om historieförfälskning	20
Redaktionsnotis	20

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 28.2.2009

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 199

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Det ensamma geniet

Hector Berlioz var inte ensam. Den stora portalfiguren till de titaniska tonsättarnas ensamma skara under 1800-talet var givetvis Beethoven, som tvingades in i denna prekära belägenhet av sin synnerligen ofrivilliga dövhet, som helt enkelt ställde till det för honom. Ingen människa, sägs det, är så ensam som den döve. Men han trotsade ödet och komponerade bara bättre för det, och när hans dövhet var total hade han ändå besegrat sabotaget mot sitt liv och verksamhet så pass, att han ändå kunde komponera nionde symfonin och *Missa Solemnis* utom många andra oförgätliga och oundgängliga mästerverk.

Berlioz utpekades ständigt om och om igen som Beethovens direkta arvtagare, och även om han slapp Beethovens sabotage blev han egendomligt nog icke mindre ensam än Beethoven. Där emellan har vi Schubert, det kanske mest tragiska tonsättarödet av alla, ett självklart överlägset musikgeni, som av sjukdom tvingades i graven innan han ens var 32, med musikhistoriens mest imponerande och underbara musikproduktion under sitt sista levnadsår som sitt livs heroiska, bestående och för alltid lysande protest mot sitt öde och den isolering och ensamhet det tvingade honom till.

”För närvarande lever jag som en sårad och blödande varg ensam i skogens djup; de nödtvungna arbetena för mina konserter kan knappt rycka upp mig ur min dysterhet, och jag betar mig som en sömngångare... De flesta livegna är friare och lyckligare än jag.”

Detta är Berlioz, en hårt arbetande kompositör och dirigent, som kämpade mot omöjliga odds i hela sitt liv i form av konstnärliga och ekonomiska motgångar. Det att han var sin tids mest överlägsna orkestergeni, som lade grunden för den ännu idag rådande orkestrerings- och instrumentationstekniken, hade hans samtid föga förståelse för, hans epokgörande operaföreställningar lades i allmänhet ned efter bara några framföranden, om de alls framfördes ens i stympat skick, och om det var något han kunde lita på i livet var det att publiken ofelbart alltid svek honom. Det har sagts om honom, att de stenar, som kastades på honom medan han levde, användes efter hans död till att bygga monument åt honom. Det var så dags då. Hans största opera och mest suveräna mästerverk, ”Trojanerna”, blev för första gången uppförd i sin helhet först 1957, 88 år efter hans död. Här är ett annat klassiskt citat av honom, när han än en gång utmanövrerats från viktiga uppdrag och befattningar i Paris:

”Jag ser inget annat än svagsinnet, likgiltighet, otacksamhet och räddhåga omkring mig. Det är min lott här i Paris. Frankrike är utstruket ur min musikaliska karriär. Men när jag har gjort slut på det jag ännu har kvar så återstår inget annat för mig än att lägga mig ner i rännstenen och dö som en hemlös hund eller att låta spruta sönder hjärnan på mig.”

Han var gift två gånger, hans första fru, skådespelerskan Harriet Smithson, började tyvärr bli på fallrepet redan från början när de gift sig, och under loppet av hennes deklinerande som nobbad aktris i utförsbacken övergick han gradvis till den betydligt yngre sängerskan Marie Recio, som också med åren urartade till mer av en belastning än till vad han gifte sig med henne för – hon krävde alltid att få vara primadonnan i hans föreställningar utan att direkt vara kvalificerad. Likväl gifte han sig med henne så fort hans första fru var död. Han hade en son med sin första fru, Louis Berlioz, som föll långt från trädet och blev sjöofficer och dog i gula febern i Havanna under en expedition där bara 33 år gammal. Även Hector Berlioz’ andra fru avled före honom. Omkring 1850 gick nästan alla hans bästa vänner ifrån honom – Mendelssohn dog vid bara 38, Chopin två år efter vid bara 39, Schumann blev vansinnig 1853 och avled kort därefter, och kvar var bara de odrägliga Liszt och Wagner. Liszt var till att börja med den bästa av vänner, han var entusiastisk för Berlioz’ vågade experiment och tog själv efter med mindre lysande resultat, och det var för Liszts andra hustru, furstinnan Carolyne von Sayn-Wittgenstein, som Berlioz komponerade och dedicerade sitt absoluta mästerverk ”Trojanerna”, vilket kanske väckte Franz Liszts avund och svartsjuka – själv åstadkom han aldrig något liknande för sin hustru. Därmed tog vänskapen med Liszt helt enkelt slut. Ännu värre var det med Wagner, som med åren urartade till Berlioz’ hätskaste fiende. Emellertid var Berlioz den bättre

skriftställaren av de två, så han kunde svara med samma medel – varpå Wagner funnit sig utfryst och utestängd från Paris i princip ända sedan dess. De tre krigen 1870-1945 gjorde inte den saken bättre.

Ändå var Berlioz och Wagner de som kanske stod varandra närmast av den tidens operakompositörer. De var båda hänsynslösa experimentatorer och skydde inga medel i att breda ut sig över alla rådande ramar inom teater, orkester och opera, de helt enkelt svepte fram som ångvältar i teatrarna och på operascenerna och struntade i om folk kände sig överkörda. Som ångvält var dock Wagner mera eftertrycklig, han såg till att hans ångvältar stannade kvar, väletablerade och fastgjutna som betong i scenerna, medan Berlioz lät sig bli hunsad. Han krökte rygg inför slagen och drog sig undan, gränslöst sårad, medan Wagner aldrig tog åt sig.

Om Berlioz' varma vänskapsförhållanden till Mendelssohn, Schumann och Chopin har vi tidigare skrivit utförliga artiklar. Schumann förblev hans mest uppbyggliga vän ända till sitt sammanbrott. Berlioz' förhållande till sina yngre kolleger i Paris utmärkte sig genom en generös värme i både ord och handling, medan till exempel Mendelssohns gensvar var tämligen svala – han kunde helt enkelt inte med Berlioz' överdrifter.

Men det var det ensamma geniet vi skulle tala om. Om Robert Schumann var den ädlaste och mest uppbyggliga av hans vänner så var han ju också den som råkade värst illa ut, drabbad av en fatal sinnessjukdom som förblir ett mysterium ännu idag, som begravnade honom levande i total isolering i det djupaste av alla tänkbara fall från de högsta tänkbara musikaliska höjder, som sin tids ledande musikskribent – bara Berlioz stod därvidlag på samma nivå.

Chopin var också hopplöst ensam men på ett annat sätt, genom sitt djupa känslöengagemang för sitt moderland Polen drabbad av ständiga politiska hemsökelse mest genom ryssarnas ockupation och förtryck framför allt genom krossandet av upproret 1830, som lämnade Polen som en förblödande trasa efter sig. Chopin kunde inte fara hem till Polen och kände sig alltid i påtvingad exil från det enda land hans hjärta ständigt blödde för.

Mera personligt förtvivlad är Tjajkovskijs belägenhet med sitt mysterium till en svårhanterlig sexuell läggning som inför sitt äktenskaps haveri bragte honom till lika drastiska självmordsförsök som Schumann – varpå han valde att arbeta vidare fullkomligt ensam och hanterade sin ensamhets försmäktan och förtvivlan med en manisk arbetsterapi, som brände ut honom fullkomligt i förtid, vilket hans musik vittnar om, som gråter hela tiden...

Samma upphöjda geniets ensamhet präglar också Brahms liv och verk, fastän han var både kärnfrisk och välbeställd. Hans isolering var helt frivillig, han var en hårt arbetande musiker som på ett tidigt stadium blev avskräckt av för nära relationer med andra, framför allt genom farliga kvinnor som hemsökte de ställen han i ungdomen tvingades spela på för att försörja sig, och detta avståndstagande från mänskliga relationer bara tilltog med åren för att mot ålderdomen närma sig konsekvent misantropi. Bruckners ensamhet var då mera besläktad med Berlioz': det missförstådda geniet som utbuades och trakasserades och misshandlades i pressen och allt utom lynchades; men Bruckner, till skillnad från Berlioz, bar det med godmodigt jämnmod – han förblev alltid en obotligt naiv optimist.

Som det sista av dessa ensamma musikgenier uppträder då Sibelius under 1900-talet, som ser alla sina jämnåriga tonala vänner och kolleger dö ifrån sig för att lämna honom helt ensam i en ny tid av kulturell urspårning, atonal förkonstling, de bildande konsternas förfall och de två världskrigens förödelse – Sibelius valde helt enkelt att tystna och begrava sin grämlöse levande utan protester och utan ett ord eller ansats till någon klagan – den stoiska resignationen.

Det intressanta med alla dessa ensamma musikgenier från Beethoven till Sibelius är att de uppstår och innebär kulmen av hela musikhistorien – 1800-talsmusiken kan aldrig överträffas i skönhet, arkitektur och melodisk utveckling. Dessa genier led för att åstadkomma detta, och de betalade för att kunna genomföra sitt suveräna arbetsresultat med en ensamhets oöverskådliga bitterhets mörker och förtvivlan, som de klarade av med

att ständigt envist arbeta vidare och överträffa sig själva. Wagner står utanför detta sammanhang, han var aldrig ensam utan tog med våld för sig vad han ville både av relationer (andras kvinnor) och rikedomar och vräkte sig oförskämt i sitt anspråksfulla lyxkrav, medan Berlioz framstår mer och mer som hans motsats: Wagners prestationer som skald och författare till sina egna libretton lider av en konsekvent bombastisk pekoralism, medan Berlioz med tiden allt tydligare framstår som lika genialisk och originell som både kompositör och författare – hans texter och musik lever i perfekt symbios. Medan man svårigen hör en Wagneropera frivilligt helt igenom mer än en gång (med undantag av ”Den flygande holländaren”, som till och med Mendelssohn generöst och entusiastiskt prisade,) blir det nästan ofrånkomligt att ständigt återvända till den glänsande originaliteten i operor som ”Benvenuto Cellini” och ”Fausts fördömelse”, den enastående sensationismen i hans *Requiem* och *Symphonie Fantastique*, och den underbara charmen och humaniteten i ”Trojanerna”, för att bara nämna några av hans verk...

Musikinsändaren igen: ”Jag tycker ändå att grundattityden hos er är intolerans mot den moderna musiken. Om ni kunde, skulle ni till exempel stoppa Jerry Lee Lewis från att ge konsert på Rondo eller Rolling Stones från Ullevi? Hur svarar ni på den frågan?”

Vår avgående prenumerant insisterar med sina provokationer. Nej, det är inte intolerans utan bara lidande, då den moderna musiken genomgående låter så illa som den gör. Ni nämner Jerry Lee Lewis (73), denna föråldrade patetiska rest av en vulgär sångare som redan för 50 år sedan gjorde sig bemärkt för att förföra 13-åriga flickor och som nu för tiden inte ens längre kan skrika för sin rosslande heshet, ett patetiskt kadaver av en föredetting som ändå envisas med att framstå i allt sitt misslyckande på scen i total avsaknad av all självkritik som han aldrig haft, som om han var en musiker, medan han bara gör det av fåfänga och egenkärlek för pengar medan publiken tjuter av hysteri för att suggerera sig själv till ständigt urartande dårskap, som om ren lössläpphet var något prisvärt. Ni nämner the Rolling Stones, som kanske var bra före 1965, men det var 44 år se'n, och som sedan dess blivit mångmiljonärer på att bara upprepa sig och aldrig förnya sig, medan de till och med på film uppträtt som knarkande nervvrak och Keith Richards till och med skrutit med hur han råkade blanda ihop askan från sin fars urna med vad han rökte om det nu var hasch eller marijuana... (Jerry Lee Lewis hade förresten samma drogleverantör som Elvis Presley.)

Nej, jag skulle inte hindra dem från att uppträda på Ullevi eller Rondo ens om jag kunde, men jag beklagar verkligen alla de som betalar för att få skrika ut sin hysteri i ren masspsykos inte långt avlägset släkt med masspsykosen från Hitlers massmöten under 30-talet, som också levde högt på att genom skrik och aggressioner försätta masspubliker i fullständig besatthet av hysteri – frälsningsmöten manipulerar lättlurade på samma sätt. Vad jag inte kan fatta är hur någon människa kan gå på sådant och misslyckas med att genomskåda bluffen för vad den är – rent lurendrejeri genom manipulativ massförförelse i försättandet av lättköpta klenst begåvade okritiska massor i självsuggererad besinningslöshet... Hur ni än må favorisera dessa vrålande decibelterror-rockkonserter, så var så snäll och kalla det inte musik, då det bara är motsatsen.

Shakespearedebatten, del 105: Ännu ett försök till summering av problemet

När William Shakespeare går ur tiden 23 april 1616 är det fullständigt obemärkt. Han försvinner utan att någon verkar bry sig om det, medan den betydligt yngre dramatikern Francis Beaumont, som går bort samma år, åtnjuter praktfulla ärebetygelser, gravsätts i Westminster Abbey och sörjs av hela nationen. Efter sex år markeras Shakespeares grav i Stratford med några taffliga monument: en stupid byst som troligen föreställt någon annan

med några pekorala och diletantiska rader och en gravinskrift som verkar mera som en rebus med dubbla budskap än som något entydigt och relevant. Ben Jonson misstänks ligga bakom det, liksom han även fullständigt dominerar förordet till första upplagan av Shakespeares samlade verk, som utkommer 1623, sju år efter hans död. Dessförinnan har Ben Jonson själv publicerat sina samlade verk i ett antal volymer, varför man kan förstå att han måste ha tyckt att Shakespearedramerna också borde publiceras i åtminstone en samlingsvolym. Lovordsdikterna i företalet är utan någon hejd i sitt totala smicker av diktaren, som därmed för första gången upphöjs till kultstatus. Det råder ingen tvekan om att William Shakespeare betytt mycket för Londons teaterliv som skådespelare och affärsman i teatervärlden, medan pjäserna ställer många frågetecken. Volymen är full av tryckfel trots att redaktörerna haft sju år på sig att sammanställa den, pagineringen är åt fanders, dramernas karaktärer är ofta sammanblandade, många texter är och förblir obegripliga som troligen feltolkade, och redigeringen utmärks av en påfallande oordning, som man i den andra upplagan försökt åtgärda genom bland annat införandet av sju nya 'Shakespeare'-pjäser, av vilka sedermera endast en behållits: "Perikles". Kvar står problemet, att man haft flera olika utgåvor av pjäserna att ta hänsyn till, där till exempel de olika versionerna av "Hamlet" och "Othello" motsäger och kompletterar varandra, då ingen i sig är fullständig. Kort sagt, 'Shakespeare' är ett fullständigt kaos från början.

Den första biografien om honom är John Aubreys efter 70 år, som mest bara består av lösa rykten. John Aubreys skvallerhistorier är ökända för sin totala opålitlighet, där det till exempel berättas om hur Ben Jonson mördade Christopher Marlowe, medan det i själva verket var en annan skådespelare som Ben Jonson mördade. Francis Bacon utmålas där för första gången som vänstrare åt det pedofila eller åtminstone homosexuella hållet, och ingen har någonsin kunnat ta John Aubreys fragment till skvallerbiografier på mer än högst 10 procents allvar.

De stora litterära giganterna, som under senare hälften av 1700-talet intresserade sig för Shakespeare, främst då doktor Samuel Johnson, förbryllades redan de av att det inte fanns några dokument som entydigt bekräftade Shakespeares författarskap. Till slut etablerade de Robert Greenes verserade utfall mot sina kolleger, där en viss 'Shake-Scene' karakteriseras nedlåtande, som det första klara 'beviset' för Shakespeares författarskap. I själva verket finns det inget som helst bevis för att dessa rader handlar om William Shakespeare, utan det är bara ett halmstrå som doktor Johnson klamrar sig fast vid som en ren teoretisk möjlighet i brist på allting annat.

Under 1700-talet förblir Shakespeare och hans dramer tämligen okända utanför England. Voltaire känner till dem men förfasar sig över deras grovhet. Det är egentligen först de tyska *Sturm und Drang*-romantikerna med Goethe i spetsen som upptäcker honom, och det är först under den första stora romantiska eran på 1820-talet som Shakespeare etableras internationellt som dramatiker. Då har redan de första tvivlen på hans författarskap börjat manifesteras sig.

Prästen James Wilmot, död 1808, genomsökte hela Warwickshire efter spår av Shakespeares litterära aktivitet, som anekdoter, brev, dokument och andra minnen, utan att finna någonting alls, och han var den förste som kom till slutsatsen att Shakespeare i själva verket måste ha varit det skyddande namnet för Francis Bacon, vars utbildning, erfarenhet och mångkunnighet bättre passade in i författarskapet än den obildade lycksökaren från Stratford, som aldrig genomgick någon högre utbildning och aldrig vistades utomlands, medan författarskapet så tydligt har inhämtat erfarenheter främst från Cambridges universitet, Italien och Frankrike.

Nyckelpjäsen i Shakespeareproduktionen därvidlag är den tidiga "Kärt besvär förgäves", som förevisar den intimaste kännedom om vad som försiggick vid hovet i Navarra vid tiden för Henrik IV:s ungdom där innan han blev kung av Frankrike – alla pjäsens personer fanns i verkligheten och bara i själva Navarra. Utom Francis Bacon, som var där tidigt, kan även hans kusin earlen av Oxfords svärson William Stanley ha vistats där under sin Europaturné i början på 1580-talet; en av pjäsens mer udda karaktärer,

Holofernes, är i själva verket en karikatyr av William Stanleys lärare Richard Lloyd, som medföljde honom som besvärande förklade på hans resor och som skrev den moralitet som parodieras i komedin, och i Stanleys släptåg omnämns även en viss 'Christoffer Marron', som i själva verket kan vara Christoffer Marlon, en av de många variationer som finns på hur Christopher Marlowes namn kunde skrivas. Han låg vid denna tid vid Cambridge och var ofta borta därifrån under längre perioder, då han var anlitad som agent av Sir Francis Walsingham i dennes underrättelsetjänst.

I Frankrike verkade han senare även troligen under agentnamnet 'Le Doux' omkring Bordeaux tillsammans med Anthony Bacon, Francis Bacons äldre bror, som efter Sir Francis Walsinghams död 1590 var den huvudsaklige upprätthållaren av Walsinghams underrättelsetjänst. Walsinghams yngre kusin Thomas Walsingham var Marlowes beskyddare och sponsor. Anthony Bacon höll på att råka illa ut i Frankrike genom homosexuella förbindelser men räddades från att ställas inför rätta av Henrik IV av Navarra. Som 'Le Doux' förekommer Marlowe även senare under 1590-talet i England med en lista över hans bibliotek, som exakt överensstämmer med källorna för de flesta av Shakespeares verk.

Bröderna Ferdinando och William Stanleys fader är den fjärde earlen av Derby, en av Englands rikaste och mäktigaste män och därtill katolik men helt lojal mot drottningen. Den äldste sonen Ferdinando är den som producerar Marlowes pjäser. Efter pappans död blir han den femte earlen av Derby men dör plötsligt redan 1594, troligen genom förgiftning, troligen genom förbittrade katolikers intriger, då Ferdinando vägrat ställa upp som deras kandidat till tronen. Han (och brodern William) var lika mycket kusiner till drottningen som James VI av Skottland, sedermera kung James I av det förenade Storbritannien. Därtill hade bröderna en kusin, en annan William Stanley, som tagit katolicismen på allvar, gjort sig till landsförrädare och levde i exil i Spanien. Efter sin brors våldsamma död, med tanke på sin namne kusinens landsförräderi och som kusin till drottningen hade William Stanley, den sjätte earlen av Derby, alla skäl att hålla en mycket låg profil. Han var troligen den som efter broderns död fortsatte hålla Englands ledande teatersällskap under armarna, *the Lord Chamberlain's Men*, som konstituerade sig och reorganiserade sig efter Marlowes gåtfulla frånfälle.

Hur detta troligen var fingerat, för att han skulle komma undan den engelska inkquisitionen, som var efter honom för hans fritänkeri ('ateism', det värsta och mest brottsliga man kunde syssla med i England på den tiden, den mest samhällsomstörtande av alla verksamheter,) har vi tidigare behandlat i ett antal artiklar.

Shakespeares författarskap är övertydligt en direkt fortsättning på Marlowes. Genom en rad på sju dramatiska teaterexperiment, av vilka han i det första, *Tamburlaine*, skapar och etablerar det engelska versdramat, utvecklar han det engelska dramat till den form som sedan konsekvent är Shakespeares. Det är föga troligt att Shakespeare kunnat överta denna form direkt utan förarbete i så fullkomnad professionalism som redan de första Shakespearepjäserna presenterar, i synnerhet inte med tanke på hans obefintliga utbildning utan erfarenhet av vare sig Cambridge, Frankrike eller Italien.

Det troligaste förblir att Marlowe gick under jorden som konsekvens av de bråk han utsattes för av myndigheter och puritaner, de mäktiga puritanerna hatade teatern och förföljde den hänsynslöst från början till slut, och därtill hade Marlowe varit ett prästämne – det var därför han skickades på stipendium till Cambridge, fastän han bara var en skomakares son. Han var involverad i den engelska kyrkans inre stridigheter, i de revolutionärt fritänkande kretsarna som bildats i och med Giordano Brunos besök i England hos sin vän Philip Sidney, (en annan portalfigur till engelsk poesi, som skapar 'Shakespeare'-sonetten, med vänner omkring sig som Walter Raleigh, Francis Bacon, Thomas Harriott (astronom), Henry Wriothesley och andra,) och han var djupt involverad i brittisk underrättelsetjänst, vilken han från början gjort viktiga tjänster, enligt dess eget skriftliga uttalande. Han hade därmed alla skäl att hoppa av det offentliga livet för att slippa bråk och kunna fortsätta skriva i fred och vara staten behjälplig med hemliga uppdrag

utomlands. Han var även engagerad i de hugenottska flyktingkretsarna i Canterbury, hans hemstad, i vilka kretsar även William Parr, drottningens speciella gunstling, yngre brodern till hennes sista styvmor Catherine Parr, var djupt engagerad.

Efter Anthony Bacons resignation från Frankrike och frånfalle i samband med Essexkrisen mot slutet av drottningens regering är Francis Bacon den som med största sannolikhet tar över broderns kontakter och internationella nätverk, vilket också inbegriper fortsatt samarbete med Christopher Marlowe ('Le Doux', men även andra agentnamn förekommer,) samtidigt som Francis Bacon sköter sin slarvige kusins, earlen av Oxfords affärer, en annan portalfigur till den engelska dramatiken och tydligt förebilden för ett antal Shakespearekaraktärer, vars svärson William Stanley var, vars affärer också sköttes av Francis Bacon, som därtill också var djupt engagerad i teatern. Här framgår alltså ett klart intimt samarbete när det gäller teatern och även andra affärer av vikt mellan Oxford, hans kusiner Anthony och Francis Bacon, hans svärson William Stanley (och dennes äldre broder Ferdinando, Marlowes producent,) familjerna Walsingham och Sidney (genom äktenskap förbundna med Oxford- och Baconklanen,) och Christopher Marlowe, den extremaste fritänkaren av dem alla genom sin revolutionära ateism och dynamiska dramatik med skapandet av det engelska dramat som sin främsta insats.

Många detaljer i detta nät av sammanhang måste vi här förbigå, men sonetterna spelar en annan nyckelroll i mysteriet. Dess övervägande homosensuella innehåll och alla de konkreta detaljer som ingår i de 154 sonetter som utgivits i Shakespeares namn har ingenting som helst gemensamt med William Shakespeares liv, en familjeman från landet med tre barn och hustru, som han återvände till efter avslutad karriär och därmed alltid förblev trogen, som han gift sig med som 18-åring då hon då redan var havande. Sonetterna passar bättre in på Oxfords personlighet men mest av allt på Marlowes. Sonetterna markeras av deras mystiska dedikation till en viss 'mr.W.H.' som aldrig har kunnat identifieras. Det kan varken ha varit Henry Wriothesley eller William Herbert, då båda dessa var adliga och inte kunde tituleras 'mr'. (William Herbert var son till Mary Sidney, syster till Philip Sidney, som spelat en så viktig roll i Shakespearediktningens uppkomst. Den första Shakespeareupplagan tillägnades honom och hans bror, okänt av vem.)

En annan skum figur i sammanhanget är en aldrig identifierad publicist som kallas William Hall, en nyckelperson i förmedlingen av pjäsmanuskript, vars namn förekommer i samband med Oxford och Anthony Munday, Oxfords sekreterare, i vars hand manuset till en apokryfisk 'Shakespeare'-pjäs, "Sir Thomas More", föreligger, som visar spår av typisk Shakespearedramatik – pjäsen undertrycktes såsom politiskt riskabel. Förgäves har man försökt komma åt denna gäckande skugga, som man aldrig kommer ifrån i Shakespearesammanhanget, då han milt sagt spökar omkring i bakgrunden i alla möjliga sammanhang, till exempel Raleighs intressen i Nordamerika; men William Hall, som är ett lika vanligt namn som John Webster, kan även ha varit ett annat alias och skyddande namn för Christopher Marlowe (som efter 30 maj 1593 och hans officiella försvinnande aldrig mer offentligt kunde använda sitt namn) och att därmed förläggaren Thomas Thorpe, som också utgav Marlowes ofullbordade episka dikt "*Hero och Leander*", helt enkelt skulle ha dedicerat sonetterna till deras egen författare, 'mr.W.H.', vilken teori förefaller den troligaste. Ingenting i sonetterna stämmer in på William Shakespeare. Allting i dem skulle stämma perfekt in på Christopher Marlowe.

En annan viktig faktor som aldrig bör förglömmas är, att teaterindustrin i drottning Elisabets England var ett oöverskådligt kollektiv – pjäserna och teatrarna ägdes kollektivt av skådespelarna, och endast i undantagsfall framträder enskilda intressen i ruljangsen, som William Shakespeare, som var en utstuderad kapitalist, som den åtta år yngre Ben Jonson hade sin karriär att tacka för. Först genom Ben Jonson och hans företal till den första Shakespeareupplagan sju år efter den äldre kollegans död introduceras någon personkult i sammanhanget. Varken Oxford, bröderna Stanley, bröderna Bacon, någon Walsingham eller Sidney, Marlowe eller ens William Shaksperer själv hade någonsin visat någon ansats till

någoting sådant. Det är den personkulten och dess falskhet som Shakespearefrågan lider av som vilseledande belastning ännu idag.

Shakespeareförfattarskapet bör alltså ses som kollektivt, även om Marlowe troligen skrev det mesta själv. Nästan alla Shakespearepjäserna är mer eller mindre korrupta genom flitig hantering av skådespelare och kopierare, och den pjäs som anses som den efter originalet troligen bäst bevarade är "Richard II". Även Marlowes pjäser föreligger i stympade och olika versioner, främst "Doktor Faustus" (hans berömdaste, Goethes prototyp,) och "Massakern i Paris". Den av slarvig hantering mest misshandlade av Shakespearepjäserna brukar anses vara "Kung Lear", som troligen var det största dramat av dem alla.

Icke desto mindre förblir alla Shakespearepjäserna oöverträffade i komposition, dramatik och språkhantering. Ingen Goethe, Schiller, Victor Hugo, Strindberg eller Ibsen har kunnat komma ens i närheten av deras kvalitet i skönhet, dramatik och mänsklig rikedom.

Dock föreligger det ett antal andra troliga 'pseudo'-Shakespearepjäser, som borde inkluderas i samma högsta kategori, till exempel "Arden av Feversham", "Den spanska tragedin", "En Yorkshiretragedi", "Edward III", "Sir Thomas More", "Den vita djävulen", "Hertiginnan av Amalfi" och "Appius och Virginia", för att bara nämna några som definitivt måste ha haft samma kollektiva ursprung i samma verkstad som Shakespeare.

Några filmer i urval

Den bioaktuella "Valkyria" med *Tom Cruise* som enögd och enarmad von Stauffenberg som till varje pris försöker spränga Hitler i luften är faktiskt en riktigt bra film med en hel del scener som man aldrig kan glömma, till exempel när Friedrich Fromm, som förråder hela konspirationen, kräver av Stauffenberg att han skall göra Hitlerhälsningen, varpå Stauffenberg utför den till punkt och pricka och demonstrativt med sin stympade arm... och när konspiratörerna samlas i en kyrka för att överlägga och kameran, när konferensen är avslutad, stilla backar för att avslöja, att katedralen är utbombad utan tak... Det faktum att filmen är gjord helt och hållet i Tyskland bidrar till den slående realismen och autenticiteten men även till det utsägligt tragiska i det hela. Företaget, det sista av sammanlagt femton attentat mot Hitlers liv, hade alla förutsättningar att antligen lyckas, det var minutiöst väl planerat, det var genialiskt uttänkt, men oturen ville, inte bara att konferensen i sista stund flyttades från Varglyan till en svalare byggnad med sämre förutsättningar för en bomb att nå massiv verkan, utan även att Hitler just i explosionsögonblicket skulle råka luta sig över det konferensbord som bomben var placerad under, så att han undkom oskadd... Ändå hade kuppen kunnat lyckas, om de ansvariga visat lite mera handlingskraft. På grund av general Olbrichts tvekan i det kritiska ögonblicket förlorade man tre ovärderliga timmar när allt borde ha genomförts genast, medan den avgörande katastrofen var general Friedrich Fromms fega val av fel sida när det väl blivit bekant att Hitler överlevt. På grund av feg bekvämlighet omintetgjordes detta heroiska försök att i sista stund rädda Tyskland innan allt var för sent, medan gräddan av all humanitet och rättskänsla som ännu fanns kvar i Tysklands ledning brutalt avrättades av de ansvariga för Tysklands och Europas undergång, däribland fältmarskalk Rommel och den som borde ha blivit Tysklands rikskansler i stället för Hitler 1933, Karl Goerdeler, Raoul Wallenbergs goda vän, om inte nazisterna kuppet makten. En eloge till *Bryan Singer* för denna värtaliga och viktiga film.

Maximilian Schell gjorde under 80-talet en dokumentär om sin kollega *Marlene Dietrich* medan hon ännu var i livet, varpå hon gick med på företaget bara på det villkoret, att kameran undvek henne. Filmen består av en ofta vidunderlig dialog mellan dessa båda giganter inom tysk film, som båda från början valde rätt sida mot Hitler. I stället för henne

själv får man se otaliga filmsnuttar från hennes karriär med många av hennes kavaljerer genom åren, och filmen är filmhistorisk och väl värd att se om då och då.

En annan krigsfilm som inte uppmärksammats efter förtjänst är *John Duigans* egenhändigt skrivna och regisserade "*Head in the Clouds*" med bland andra *Penelope Cruz* i en betagande roll som invalidiserad ballerina. Handlingen inleds redan på 20-talet och är koncentrerad till Paris mest under 30-talet men även under kriget, men även spanska inbördeskriget spelar en viktig roll. Betagande är även musiken, som valts ut med stor omsorg och är precis den rätta, med *Charles Trenets* poignanta och pikanta "*Vous, qui passez sans me voir*" som mycket träffande slutvinjett. Det är en tragisk historia om relationer och heroisk idealism där i självupppoffringens ädla sak, som i alla krig, det mänskliga slutligen blir det yttersta offret.

En helt annan sorts krigsfilm var den danska "*Bröder*" om Danmarks insats i Afghanistan. De båda bröderna i historien är en perfekt familjefar och major i FN:s insatsstyrkor i Afghanistan och hans yngre odåga till kriminellt fyllo. Filmen inleds med att denne kommer ut ur fängelset, och den slutar med att den äldre, ordentlige brodern sätts i fängelse efter att hans liv havererat till följd av traumatiska upplevelser i Afghanistan. *Johan Söderqvist* har gjort musiken till filmen som höjer den ytterligare i kvalitet och minnesvärdhet. *Susanne Biers* regi är genomgående saklig och nästan dokumentär, det är en dogmafilm men i dess bästa bemärkelse, och skildringen av hur en mänsklig själ fullkomligt kan tillintetgöras av yttre omständigheter som han varken kan rå för eller behärska är mer än beundransvärt trovärdigt återgiven. Det är en skakande men imponerande film.

Lika realistiskt suverän var den gamla klassikern från 1949 "*Alla kungens män*" med *Broderick Crawford* som den hederlige politikern från landet som i ärlighetens namn når ända fram till guvernörsposten men förlorar sin själ på vägen och dukar under för den etablerade korruption, som är djungelns lag i all amerikansk politik. Alla skådespelarinsatser är suveräna, *Mercedes McCambridge*, som fick en Oscar för sin bländande biroll, *John Ireland*, reportern som följer med politikerns kometkarriär ner i rännstenen av ren hederlig lojalitet fastän han ser vart det bär hän och hur korrumperad guvernören blivit, *John Derek* som sonen som blir krympling, och så vidare, detta är amerikansk realistisk dramatik när den är som allra mest bländande i dynamisk skarpladdad realism och virtuost kameraarbete – det lysande manuset var skrivet av regissören Robert Rossen själv på en lika bländande Pulitzer-vinnande roman av Robert Penn Warren.

Lika imponerande men av ett helt annat slag var den kinesiska "*Flying Daggers*" som nästan bara består av slagsmål, men vilka slagsmål! Handlingen tilldrar sig under den äldre medeltiden, men det är skönhet som dominerar hela filmen från början till slut – slagsmålen är i själva verket ingenting mindre än bländande balettföreställningar, lika givande och förtrollande som någonsin klassisk balett. Historien är också begåvad, ytterst romantisk med ständiga överraskningar och oanade vändningar, där dock kärleken till slut, som all verkligt vacker kärlek, går under i helt logisk och konsekvent tragik. Detta är kanske den bästa kinesiska film som gjorts.

Peter O'Toole har aldrig lyckats göra en dålig film. I alla filmer han medverkat har han förmedlat ett slags universellt budskap om mänsklig suveränitet även i de mest hopplöst trassliga och förnedrande situationer. I "*Casanova*" spelar han den gamle döende Casanova som berättar sitt liv för sitt livs sista unga vackra dam, där han i återblickarna spelas nästan lika suveränt av *David Tennant*. Det är fantasin, spiritualiteten och scenografin som spelar huvudrollen i denna bländande historia, som erinrar om *Michael Powells* och *Emeric Pressburgers* bästa stunder och infall på 40-talet med blixtrande infall och praktfulla dansscener – bara kostymerna i denna film gör den värd ett närmare studium. Balettscenerna är i huvudsak tre. Den första från Venedig är den praktfullaste, den andra från Versailles är inte mindre virtuos, medan den tredje från Neapel är mera utstuderat demonisk. Teamet bakom filmen har lyckats sovra ut allt det bästa ur Casanovas skrymmande memoarer och därav kunnat destillera en betagande historia, som Peter

O'Toole berättar med den äran; och helt olycklig trots alla katastrofer är den sista slutligen inte.

En komedi av ett helt annat slag var *"The Upside of Anger"* med Joan Allen och Kevin Costner som två fyllon som finner varandra, efter att hennes make synbarligen lämnat henne och hennes fyra döttrar utan att ens säga adjö. Kevin Costners patetiska försök att som struntpratare med flaska i radion trösta henne slår inte alltid väl ut, då hon mildt sagt är svårtröstad, så förbannad och bitter som hon ohjälpligt kroniskt är. Hon tar för givet att hennes man stuckit med en svensk sekreterare till Sverige (Karlstad) men är så förbittrad att hon inte ens ringer dit för att få det bekräftat. Det hela tar en högst oväntad vändning i slutet, när det visar sig att hennes ofantliga vrede hela vägen varit obefogad – varpå filmens budskap blir närmast filosofiskt och ytterst tänkvärt, när den visat hur långt vreden kan föra en vilse innan man äntligen fattar hur vilse man gått fullständigt i onödan...

Min vän Abasverus, del 86: Origenes

Dock fanns det även företrädare för kristendomen som jag kunde respektera. En av dem var Origenes, det kanske första riktiga helgonet och samtidigt den första riktiga kättaren. Han tog sin kristendom på högsta allvar och gick nog till överdrift därmed, då han både kastrerade sig själv, för att befria sig från köttets lustar i överdrivet nit för celibatets renhet, och avsiktligt sökte martyrskapet. Han blev svårt torterad av kejsar Decius men inte till döds. Det var detta vrak av en man, detta självkastade helgon, detta martyrfiasko som jag träffade, när han definitivt var på glid att bli den främste bland heretiker.

"Vad vet vi om Kristus och kristendomen egentligen? Ingenting, för allt vi vet består av andrahandsuppgifter och förvridna subjektiva omdiktningar av personen Jesus, vilka nästan begravt honom levande i odechifferbara myter och edsvurna vittnesbörd som alla motsäger varandra. Evangelierna är otaliga, och alla ger de en helt annorlunda bild av mannen. Alla är de konstruktioner, som vi inte kan lita på. Till och med i överensstämmelserna motsäger de varandra. De fyra stora evangelierna är alla överens om att han definitivt dog på korset, men samtidigt insisterar de på hans uppståndelse från de döda, vilket är en praktisk omöjlighet, medan samtidigt evangelisten Johannes understryker att Jesus efter sin död, när soldaterna i stället för att slå sönder benen på hans kropp stack honom i sidan, hade den påföljd att han blödde. Ingen död man blöder. Hos en död man blir blodet kallt och stelnar, och något blödande efter döden är en praktisk omöjlighet, vilket tyder på att han inte alls dog, och bara då blir uppståndelsen trovärdig. Men varför då detta gyckelspel, detta extrema skådespeleri, denna sensationella föreställning? Var det bara av judisk messiansk fåfänga? Såg han en möjlighet att förverkliga alla Messiasprofetiorna, och var frestelsen att satsa på ett sådant projekt så överväldigande att han inte kunde motstå den? Han hängde inte på korset mer än högst tre timmar vid medvetande och därefter högst sex timmar som medvetlös, vilket han kan ha överlevt, i synnerhet som man inte slog sönder benen på honom eller ens kontrollerade om han verkligen var död, för Josef av Arimatea fick ju genast ta hand om honom med Pontius Pilatus goda minne. Och sedan uppståndelsepexet. Vakterna kollras bort och skräms bort, och Jesu kropp försvinner. Om han levde måste han ju naturligtvis ha tagits om hand av sådana som kunde återställa honom, troligen hans *healing*kunniga vänner bland esséerna, vilket är den enda rimliga förklaringen till hans sista sporadiska uppträdanden för apostlarna, som direkt tyder på att han ville synas så litet som möjligt. Ingen evangelist nämner ens någon spik genom fötterna, så det är fullt möjligt att han till och med slapp det obehaget.

Men varför då alla dessa lögner och myter? Kan du förklara det för mig? Varför detta avsiktliga förändring bakom ljuset av en hel mänsklighet?"

"Vad vet du mera?" frågade jag.

"I hela mitt liv har jag umgåtts med spektaklet, men ju mer jag har utforskat och funnit, desto mer förvirrande och mystiskt blir resultatet. Det finns historier om att han både i sina

tidigare år och efter korsfästelsen reste till Persien och Indien och att han slutligen dog i norra Indien och har sin sanna grav där, vilket inte kan motbevisas, men det kan man inte tala om inför de kristna församlingarna, för då blir man stämplad som heretiker och schismatiker och kanske lynchad till döds. Det vore också ett martyrskap. Det är kanske det som är meningen. Jesus var ju själv en avfallande heretiker och schismatiker från sin egen judiska religion. Kanske det är själva essensen av den religion han skapade i stället: ständigt avfall, ständig heresi och ständiga schismer. Det ser inte bättre ut.”

Jag kunde tyvärr inte hjälpa honom. Dock måste jag säga det till hans heder, att han värnade om Antikens kulturarv och filosofskolor. Han såg ingen oförenlighet mellan kristendomen och platonismen eller någon annan antik filosofskola. Tvärtom uppmanade han de kristna ledarna att även studera och omfatta alla de tidigare grekiska filosoferna, liksom de ju även studerade det judiska Gamla Testamentet, och det var bara för detta han stämplades som heretiker: för sin kristna tolerans skull mot alla andra religioner och filosofier. När kristendomen ett sjuttio år senare blev statsreligion innebar det fritt fram för diktatorisk intolerans i det religiösa monopolets namn för 1500 år framåt.

(I nästa nummer: *Albert Schweitzer*)

Vad vi minns av Aurelio Lanciai

Inför hans 100-årsdag kan det vara värt att komma ihåg honom. Hur levande är han idag? I högsta grad, då man gärna minns honom och då alla hans bästa sidor nästan framstår tydligare idag än medan han var verksam.

Han hade det inte lätt från början som ensamt barn i en familj där föräldrarna alltid bråkade om pengar, då familjeförsörjaren, en italiensk invandrare i Åbo, måste kämpa hårt för att hålla familjen med näsan ovanför vattnet. Det var hårda tider, första världskriget medförde för Finlands del det svåraste av alla tänkbara trauman, nämligen ett inbördeskrig, där Ferruccio Lanciai, min farfar, kom i kläm när hans anspråkslösa affär i Åbo, ”*Wenezianska magasinet*” på Humlegårdsgatan 8, fick fönstren sönderslagna och innehållet plundrat, där dock den definitiva ruinen slutligen var en eldsvåda utan försäkring.

Min far växte alltså upp i ett ständigt ganska trängt läge, vilken livets utmaning han dock mötte med beslutsamhet och friskt mod. Hans mor Selma Mickelsson hade en naturlig språkbegåvning, i hemmet talades det flytande utom svenska och finska även ryska, vilket kompenserade Ferruccios språkhandikapp – han lärde sig svenska endast hjälpligt och dåligt och aldrig finska. Tillsammans talade föräldrarna italienska, vilket Selma lärt sig bara genom att höra det tillräckligt mycket. Min far ärvde sin mors lätthet för språk och vinnlade sig tidigt om att lära sig god finska, vilket senare kompletterades med minst lika goda kunskaper i tyska, engelska och spanska. Ferruccios italienska patriotism under Mussolinitiden gjorde honom dock till en början allergisk mot italienska.

Till språkbegåvningen kom den utomordentliga musikaliteten och sportigheten. Han behärskade piano, gitarr och kontrabas och blev Finlands juniormästare i tennis. Till allt detta kom även den goda sångrösten, som gjorde honom till en entusiastisk och framstående körsångare hela livet. I regel släppte han aldrig en kör när han väl börjat i den, även Finlandiakören, som av staten utsågs att turnera i USA inför världsutställningen 1939 med enbart handplockade sångare från hela landet, och som alltså bara var en tillfällig evenemangskör, förblev han trogen hela livet genom dess ständigt återkommande jubiléer, och trots sin etablering i Sverige reste han esomoftast över till Finland inför varje betydande symposium med MM (Muntra Musikanter). Från Konserthuskören i Göteborg blev han omsider utgallrad av åldersskäl, vilken orättvisa han aldrig kunde förlåta den kören. Sin sista kör i Stockholm, *Vocal Vikings* som han själv gav namnet, var han aktiv i intill slutet. Även Akademiska Kören i Göteborg stod han alltid i kontakt med genom bestående sångarvänner.

Det italienska intresset vaknade sent, och det var först i tjugooårsåldern han första gången besökte Italien och då med motorcykel tillsammans med en kollega. När han andra gången besökte Italien med familjen 1959 talade han fortfarande inte italienska utan fick klara sig med spanska. Först sent på 60-talet tog han på allvar upp sina italienska studier, som han dock sedan ständigt intensifierade, då med åldern hans kärlek till Italien aldrig upphörde att växa. Hans dröm var att skaffa sig ett hus vid Lago di Garda, men den kunde aldrig uppfyllas. När han gick bort vid nästan 84 år var hans livs sista önskan, att vi skulle använda hans pengar för resor till Italien.

Hur mycket glädje och spänst sporten än gav honom kan man kanske i efterhand beklaga att han lät den ta nästan överhanden i hans liv ibland, då det var tennisen och ingenting annat som slet ut hans knän, vilket försvårade hans ålderdom. Redan när han började spela tennis som ung beklagade hans pianolärarinna att hans händer skulle lida därav, och det gjorde de. Han var en skicklig pianist i yngre dagar, medan tennisgreppets ständiga kramp tyvärr gjorde pianospelet helt omöjligt efter 60. Dock höll han kvar vid gitarren ännu långt efter det, och det är väl som gitarrackompanjatör till sig själv som sångare, ofta i duett med Gun, som de flesta fortfarande minns honom i framförandet av främst Birger Sjöberg, argentinska och italienska sånger och serenader.

När han var borta ställde vi frågan: vad minns vi bäst av honom? Några kom klarast ihåg hans klara blå ögon, men för min del var det hans humor. Han var av naturen glatt utåtriktad och ständigt upplagd för skämt, och mina godaste stunder med honom var dels när han för mig som barn presenterade den musik för mig som han uppskattade mest, till exempel italiensk opera eller Franz Liszt, och dels när jag någon gång lyckades få honom att skratta riktigt gott och hjärtligt. När han var glad var ingen gladare än han.

Det var några minnesglimtar som kanske kan hjälpa några läsare att bevara honom i gott minne i ytterligare några decennier...

Tidigare artiklar om Aurelio bl.a. i nr. 5, 20 och hans självbiografi i nr. 116-120.

Kalender, mars 2009

- 4 Bernard Haitink 80 år, världsberömd nederländsk dirigent.
- 6 Kiri Te Kanawa 65 år, världsberömd maorisopran.
Toronto 175 år.
- 8 Kenneth Grahame 150 år, författare till en av världens bästa barnböcker någonsin, "Det susar i säven".
140-årsminnet av Hector Berlioz.
120-årsminnet av John Ericsson, propellerns uppfinnare.
- 9 Amerigo Vespucci 555 år, efter vilken resenär Amerika fick sitt namn.
Jurij Gagarin skulle ha fyllt 75.
- 12 Bermuda 400 år som brittisk koloni.
- 14 Albert Einstein 130 år.
Lennart Eneroth 80 år.
- 18 NATO fyller 60 år.
- 21 Timothy Dalton 65 år.
- 28 70 år sedan det spanska inbördeskriget avslutades efter tre år med fascisternas seger stödda av italienare och tyskar, som använde kriget som övning för andra världskriget.
- 30 Sean O'Casey 125 år, irländsk dramatiker.
- 31 *Nikolaj Gogol* 200 år.
Eiffeltornet i Paris 120 år.
50 år sedan Dalai Lama inledde sin exil från Tibet.

Resan hem, del 10: Vårchocken.

Även i Milano var tågförvirringen fullständig. Jag hamnade på rätt tåg vid rätt spår fem minuter före avgång, men då meddelades det i tågets kupéhögtalare att tåget skulle gå till Torino i stället. Det hade ändrat sig. Det var med nöd man inte en gång till transporterades av fel tåg i fel riktning.

I min kupé, när jag hamnat i rätt tåg än en gång, bredde ett rumänskt par ut sig med så mycket skrymmande koffertar, att de flesta lämnades ute i gången, så att ingen kunde passera och allra minst en kafévagn. När den stod där utanför och pinglade och krävde att få komma förbi måste vi med de tjocka rumänarna på något sätt åtgärda det överväldigande bagaget, som de minst av allt klarade av själva. En amerikan i samma kupé hjälpte till medan stewarden hejade på. Under hot om massakrering lyckades vi med samlade krafter få upp två av koffertarna på hatthyllan, som dignade och hotade med jordskred. Det borde vara förbjudet att resa med så mycket bagage. Det måste ju vara allra mest besvärande för dem själva. De var nu på väg tillbaka till Rumänien efter vistelse på Mallorca.

I Verona var Achille tillbaka efter en regnig vecka i Lourdes, som mest gett honom problem med ryggen genom fukt och kanske reumatism. Han såg inte fram emot det italienska valet.

Min förkylning var värre än någonsin med rinnande snuva, ont i halsen och en hosta som gjorde ont i lungorna. Den hade tydligen spätts på av den dåliga luften i Milano, där jag inte kunnat sova för värmens skull, förkylningar och infektioner har en förmåga att totalt sabba en resa med att helt förgöra moralen och lusten och kapaciteten, så att det skulle bli skönt att komma hem så fort som möjligt nu efter en välbehövlig dags vila i Verona. Resan hade varit ytterst intensiv i all sin korthet, och den förbannade infektionen efter återkomsten till Ancona hade helt tillintetgjort mig, liksom lunchorgien i de apenninska alperna och den förtärande luften i Milano. Det var inte mycket kvar av mig, en invalidisering av hälsan är verkligen det sista man behöver när man är ute och reser, och denna kris jämte kamerahaveriet hade så när gjort detta till en fiaskoresa. Dock levde jag fortfarande om dock under kronisk avrinning.

Saken blev inte bättre av att våren stormade in med en förintande kavallerichock av vårallergier, så att även ögonen blev nästan obrukbara genom ständig översvämning. Men vädret var fullkomligt magnifikt i Verona – strålände klart och vackert nästan i överkant.

Mina hälsobekymmer delades av praktiskt taget alla italienare. Jag hörde talas om stackare som drabbats av 16-17 förkylningar redan i år till följd av vädrets ständiga kantringar. Jag var lycklig som bara fått två.

Värre var det ställt med den italienska politiken. Genom Alberto blev jag mera insatt i politikens ofantliga Euro-bedrägeri, som var särskilt omfattande i Italien, där bytet till Euron höjt alla priser till det dubbla, då 1000 lire (värt 50 cent) mer eller mindre automatiskt blivit till 1 Euro med regeringens välsignelse, då regeringen tjänade på det genom omsättningsskatten, som var på 20%. Därför hade regeringarna aldrig klagat på Euron. De allmänt fördubblade priserna hade gett staten dubbelt större inkomster. Eurorevolutionen kunde alltså betraktas som en utomordentlig svindel utförd och genomförd av regeringarna och bankerna mot folket, för att sko sig på dessas bekostnad. Endast England, Danmark och Sverige hade klarat sig. I alla andra länder i EU framstod tiden före Euron som ekonomiskt lika ljus som den efter Euron varit dyster, negativ, besvärlig, förtryckande och mörk. I Italien talade man allmänt om nödvändigheten att avskaffa regeringen, som bara satt på sin rumpa och tog betalt för att prata strunt och missbruka sitt ansvar. Italien har ett parlament och en senat (två kammare) med sammanlagt över 1000 alltför väl betalda riksdagsmän, som betalades med allmänna medel för att både utföra och snacka bara skit.

På plussidan låg dock skönheten, kulturrikedomen, musiken, den långa historien, den oändliga variationen, världens bästa kök och viner, och Verona hade fyra världsutställningar om året: *Vinitaly* (världens främsta vinmässa), en mässa för gräv- och jordbruksmaskiner, en jordbruksmässa och en mässa för hästar i oktober. Klimatet var alltfjämt idealiskt, städer som Rom, Venedig och Florens saknade sin like i världen, folket var vänligt och livligt, det saknades varken temperament, dramatik, komedi, burleskeri, romantik eller stil inom alla lager av livet och samhället, och det var omöjligt att ha tråkigt i Italien. Därjämte var alla invandrare och flyktingar, ordentliga eller illegala, privilegierade och hade det ofta bättre än italienarna själva genom statens generösa subsidier – zigenare till exempel kunde leva på socialbidrag av 500 kronor om dagen. Låt oss inte tala om alla kineser, albaner, afrikaner, orientaler, Sri Lankeser och andra asiater från hela Asien som hela Italien kryllade av och som nästan dominerade stadsbilden ibland i synnerhet genom alla professionella tiggare. Gatumusikanterna var dock alltid, liksom i Sverige, zigenare. Det var nog

bara Sverige som kunde tävla med Italien i att skämma bort illegala invandrare. I Sverige kunde man dock bli svensk medborgare efter två år, men i Italien tog det tio, medan man här dock kunde rösta tidigare.

(I nästa nummer: *Den hemska natten*)

Den lugna stormresan, del 4 : Diwalis lyckliga slut

Det blev en förtrollande vacker dag som redan på morgonen kröntes av utomordentliga naturupplevelser uppe vid Triund. Även gamle Lakka, bergsermiten vid *Snowline*, behövde nya vinterkängor. Jag kunde inte lova honom några förrän tidigast i september nästa år. Det gick bra, sade han.

Där uppe på 3000 meter upplevde jag för första gången vilda gaseller. De var ett par, och jag blev så betagen av deras uppenbarelse att jag alldeles glömde bort att fotografera dem. Rudyard Kipling har skrivit en dikt om sitt första möte med vilda gaseller i Indien som exakt återger de känslor som nu överväldigade mig. Det måste ha varit ett helt ungt par, ty de var mycket små, som stora hundar, och verkade på något sätt valplika. Men deras skuttande var det inget fel på. Om jag var känd för att dansa i bergen så var de många strån vassare.

Redan igår hade jag träffat den unge amerikanske violinisten från Michigan, som stannade uppe vid Triund natt efter natt med violin och allt. Vi kom att tala om det amerikanska presidentvalet om fem dagar, och till det tänkte han nog ta sig ner för att på något sätt rösta. Det var ett ödesval som inte fick gå fel för tredje gången. Ett av symptomen på tillståndet i Amerika var de många uppmaningar som spreds på nätet om hur man skulle undvika att få sin röst bortfuskad eller förvänd till motsatsen – fusket var satt i system i betänkligt många delstater. Möjligen skulle EU bli tvunget att sända ut valobservatörer för att i efterhand kunna rapportera om valet hade gått riktigt till. Vanligen var sådana rapporter negativa, då EU:s valobservatörer bara sändes vart det väntades fusk. På sådana ställen fick de ofta inte komma in alls.

Dock var det ett gott tecken att så många amerikaner förekom i Indien igen. I årtal hade de varit försvunna och bara sporadiskt förekommande och då alltid lika skamsna över den amerikanska situationen, om de inte frivilligt gått i exil.

Jag flyttade tillbaka till min enbäddscell i *Green Hotel* där temperaturen var tre grader varmare än i Kashmirbyn. Bara det!

Under eftermiddagen fullgjorde jag min andra mission i Dharamsala. Den första hade varit att leverera skorna till min Biharivän. Den andra var att för min vän Axel Odelbergs räkning forska efter upplysningar om ett förlorat kloster i Inre Mongoliet nordväst om Vargbergen (*Lang Shan*) och Gula Flodens nordligaste krök före staden *Baotou* vid namn *Shande Miao*. Möjligen kunde det finnas upplysningar därom i Dharamsalas bibliotek. Man fick lämna ifrån sig väskan innan man gick in, men sedan ställde bibliotekarien upp med all hjälp hon kunde ge. Hon fick fram ett antal digra volymer, somliga på ryska, men naturligtvis fann vi ingenting. Sven Hedin hade besökt klostret för 100 år sedan, medan Axel Odelberg bara funnit dess ruiner. Det närmaste vi kom var ett utsökt bildverk av en viss Mabel H. Cabot från 2003 om *"Förlorade kungariket i Tibet, Kina och Mongoliet"* där hon kombinerat autentiska kolorerade sagolika fotografier av expeditioner i dessa områden från 1920-23 med sin egen moderna resa genom Gobi till Tibet genom just det eftersökta området, där Vargbergen omnämndes men ingenting om det förlorade klostret *Shande Miao*.

På Nicks berömda café sammanstrålade jag igen med Pia och Simon, och jag kunde hjälpa dem med en hel del tips inför deras fortsatta resa över Simla till Nepal och Darjeeling. Det var inte omöjligt att vi kunde återses i Naini Tal om 10 dagar. De bodde själva i Köpenhamn, och det var inte omöjligt att vi kunde råkas där också någon gång. Äntligen kom vi så långt att vi bytte adresser.

Kvällen tillbringades i sällskap med det kanadensiska gänget från Triund. Vi hade den utsöktaste middagen hittills i Indien på gamla anrika *Yak Café* med vegetariska momos i soppa. Detta ställe lagar alldeles fabulöst god mat – man blir positivt överraskad varje gång.

Natten bjöd på ett märkvärdigt fenomen. I Kashmirhotellet hade jag aldrig frusit och aldrig haft mer än en filt. I *Green Hotel* hade jag det tre grader varmare men frös ändå så starkt att jag vaknade och måste klä på mig mer och mer, först byxor och sedan tröja. Även här hade jag en filt. Hur är det möjligt?

På morgonen gick jag på min sista vandring uppåt bergen för den här gången och inkluderade även *Snowline* och Kali-kapellet högst upp utom Triund. Det tog 6 ½ timmar, och man var slut efteråt. Den här gången blev det fotografering av, och vädret kunde inte bli bättre. Ett stort och glatt sällskap tibetaner, både munkar och lekmän och damer, begav sig den här dagen upp också för traditionsenlig dekorerings av alla pass och höjder med vindhästar, alltså bönevimplar och flaggor. De var på ett utomordentligt gott humör och skrattade och hojtade under muntraste tänkbara upprymdhet.

En japanska där uppe hade råkat illa ut. Hon hade gett sig av på egen hand för att uppsöka ett vackert vattenfall, stigit ner och störtat ner i ravinen säkert 50 meter. Det sades 100, men det tror jag inte, för hon överlevde. Lyckligtvis klarade hon sig utan frakturer, men hela hennes vänstra ben var bara ett enda stort blåmärke, och hon haltade svårt. Hon hade inte kunnat ta sig upp ensam, och först följande morgon hade hon hittats. Jag hade träffat henne haltande på sin käpp igår, men idag var hon borta – hon hade genom ihärdig sjukgymnastik och envishet trots allt lyckats ta sig ner från Triund för egen maskin.

Existensen kunde inte bli ljuvligare i Dharamsala, och ändå blev den det hela tiden. Särskilt roligt hade vi uppe vid *Snowline*, där en amerikan och två sikher gafflade med varandra, vari jag deltog. Det amerikanska valet var om tre dagar, men vår vän här från Kalifornien hade redan röstat. De två sikherna beskyllde Bush för alla världens katastrofer och i synnerhet för den ekonomiska, vilken Bush kommenterat en gång då han tillfrågats om vad han menade om den globala ekonomiska krisen: ”*Vilken ekonomiska kris?*” Indiens börs hade förlorat 60% av sitt värde på ett knappt år, och känningarna av krisen närmade sig katastrofläge. Och allt var bara Bushs fel, som invecklat världen i Irakkriget.

Det var svårt att lämna Dharamsala även om det bara var tillfälligt. På eftermiddagen hade jag en underbar pratstund med Mustafa, som var lyckligt nygift. Det värsta han visste var *Diwali* med dess stök och oväsen och att resa. Jag unnade mig en avskedsmiddag på *Yak*, där det bara satt tjecker och ryssar. Den internationella charmen med McLeod Ganj i Dharamsala bara ökar med åren. Nu var *Diwali* äntligen slut, och man kunde tryggt resa vidare.

(I nästa nummer: *Vidare österut, längre bort och högre upp.*)

Kanonresan, del 14: Eftersnack i Dharamsala.

Johannes mötte mig i Dharamsala. Då jag anlände sent, (resan Darjeeling-Dharamsala tog precis 48 timmar,) var det för sent att tänka på en *trek* upp till Triund, men i stället gjorde vi en vända åt väster till ett område som jag inte besökt sedan vi tillsammans med Tony utforskade Dharamsala för första gången i januari 1995.

Jag berättade för honom om mina upplevelser av den japanske munken Nichidatsu Fujii, och naturligtvis kände han mycket väl till honom. Jag påpekade munkens tolerans för Muhammed och Jesus och hans besvikelser på hinduismen, vilket föranledde vår vanliga granskning av världsreligionerna igen.

”Guruji hade en ganska naiv uppfattning om islam och kristendomen då han aldrig närmare lärt känna dem. Hans universella tolerans är typisk för en väl förankrad och högt utvecklad buddhist. Hans kritik mot hinduismen var väl befogad då han lärt känna den väl i Indien. Vad som markant skiljer buddhismen från alla andra religioner är den höga vikt den fäster vid dess andra bud. Dess första bud är: Du skall icke döda, vilket judendomen ju redan stadfäste långt före Buddha, medan dock judarna aldrig dragit sig för krig och uppror och till och med attentat och terrorism. Buddhismen respekterar allt liv och vill helst inte ens döda en insekt. Men dess andra bud är än mer djupgående. Det är: Du skall icke stjäla, vilket inbegriper all sorts parasitism och exploatering, kolonialisering och utsugning. Konsekvensen av buddhismens andra bud är faktiskt ett förkastande av kapitalismen, vilket kristendomen aldrig gjort. Tvärtom. Kristendomen har alltid förespråkat missionering, tvångsmisionering, kapitalism och egentligen allt som indirekt medför stöld, framför allt stöld av frihet. Kristendomen ville ju till och med med dogmatiskt våld beröva mänskligheten reinkarnationsmöjligheten, vilket var extremt förkastligt och dumt, genom att reinkarnationstanken med dess följdenliga lära om *dharm*a och *karma* måste öka moralen. Är man medveten om att de brott och misstag man begår i detta liv kan hämna sig i nästa, så blir man klokare och försiktigare. Genom att kristendomen dogmatiskt bannlyste den tanken blev kristendomen inget annat än en

roffarsekt, då varje kristen trodde det räckte med att bikta sig för att kunna börja synda på nytt. Därmed står både hinduismen och buddhismen skyhögt över kristendomen. Hinduismen har dock inte alls fäst samma vikt vid budet "Du skall icke stjäla" helt enkelt för att ingen stal på den tiden då hinduismen kom till, ingen var rik, fattigdom och nöd fanns inte då förnöjsamheten präglade allt, hinduismen bryr sig inte om det materiella medan tiggare respekteras och har samma status som vilken vanlig hindu som helst, medan buddhismen är den första religion som utvecklar en etisk moral med samvetet som högsta auktoritet. Islam skall vi inte tala om, då den direkt oförblommerat predikar tvångsmissionering genom våld och heligt krig och därmed är helt skrupelfri och struntar både i samvete och konsekvenser. Det är en utpräglad diktaturreligion som bara kan leda till bråk i det oändliga." Så frågade han plötsligt: "Vad är din mening om scientologerna idag?"

Jag fann mig genast. "Den samma som den alltid varit sedan 1969. Det är inget fel på den som filosofi eller som vetenskap, och dess enda fel som religion är att den kostar pengar."

"Glöm dock inte att den kommer från Amerika och följaktligen måste kosta pengar. Alla religioner i Amerika är extrema penningsslukare. Dock är det förvånansvärt att scientologernas grundare, som dock försökte rota sin religion i hinduismen och buddhismen, lärde sig så litet av dem och förblev så okunnig om det materiellas förbannelse att han gjorde sin religion till världens dyraste, vilket i de flestas ögon måste verka menligt på dess trovärdighet. Alla religioner var från början gratis och är det i princip fortfarande, utom amerikanska religioner."

Jag kunde bara ge honom fullkomligt rätt i, att så fort religion förenas med pengar måste dess trovärdighet bli lidande, då varje religion i princip bara handlar om det eviga i olika former, som har minst av allt med pengar att göra. Desto mer utomordentlig i sin höga moral, etik och renlevnad framstår då den japanska munken Nichidatsu Fujii, som från början förkastade all egendom, all karriär, hela sitt samhälle och hela sin tid för att som tiggarmunk konsekvent bara verka för freden.

Sedan bad han mig förklara Nepalfiaskot. "Det var väl fjärde eller femte gången du misslyckades med att ta dig dit. Vad hände den här gången?" Det blev en lång historia: den fatala *Diwalif*örseningen, som kostade mig tre dygn, alla varningarna om problem vid gränserna och strejkhoten, det nya nepalesiska bråket i Darjeeling, och så vidare. Om det sista visste han ingenting. "Det måste jag sätta mig in i," sade han. Och i stort sett ursäktade han mig – för den här gången.

Jag framhöll hur positiv resan ändå hade varit, vackert väder hela vägen, bara två molniga dagar, i Gwaldam och i Pelling men utan regn och uppklärnande, jag berättade om cyklonen över Bangla Desh som tagit minst 3300 liv, kanske upp till 10,000, som däremot stannat där, och hur i övrigt allting hade fungerat perfekt. "Inte ens någon bedragare på vägen?"

Jag berättade då två historier jag hört på vägen. Den ena handlade om en engelsman som för första gången kom till Indien. Han råkade ut för den kashmirska turistmaffian, som lade beslag på honom totalt. Han blev i praktiken inspärrad på ett hotell och kunde aldrig lämna det utan eskort, han kunde inte göra något själv, utan vad han än ville och behövde, så skötte maffian om det "bara för att beskydda honom", och till slut gick det för långt när utflykterna till diverse sevärigheter kostade honom 45 pund om dagen (600 kronor). Det fanns andra utländska gröngölingar på det hotellet också som gnydde om att de levde som fångar. Till slut rymde han under en utflykt i panik när hans väktare för en gångs skull såg åt ett annat håll.

Den andra historien handlade om en tysk. Det var strax efter Berlinmurens fall. Min källa träffade denna tysk och förvånades över att han hade så bråttom att försvinna. När han väl var försvunnen kom en mängd arga lokala förmågor till hotellet och frågade efter honom. De var beväpnade till tänderna och ville veta vart tysken tagit vägen. Ingen visste. De blev ännu argare och rusade ut under härskrin som: "Vi ska döda honom!" svingande sina machetes med knivar i munnen.

Det visade sig att tysken växlat till sig ganska mycket pengar. Men när växlarna kom hem och stolt visade upp vilka förmögenheter i D-mark de lurat till sig visade det sig, att dessa D-mark var östtyska D-mark och inte bara omöjliga att växla utan dessutom värdelösa. Möjligen kunde de växlas in för låg kurs i före detta Östtyskland. Här hade alltså en tysk lurat en hel hop penningssnikna hinduer och det rejält.

En annan historia jag hörde gällde en ö utanför Gujarat som hette Diu, en före detta portugisisk koloni, där befolkningen fortfarande var helt portugisisk 30 år efter det portugisiska kolonialväldets fall. Det skulle vara ett paradiset där man kunde leva billigt och i fullkomlig ostördhet av turismens fasor. Det var dessutom lättillgängligt med buss och färja, och få kände till det. Jodå, Johannes kände till det och bekräftade mina uppgifter, "men," sade han med en dämpande hand vid munnen, "låt det vara intakt."

Därmed var vi inne på kolonialismens för- och nackdelar. I Rishikesh hade jag till min förvåning och positiva häpnad ännu blivit kallad ”*sahib*”. Jag vågade förfäktas, att portugiserna aldrig skulle ha släppt sitt kolonialvälde, med tanke på hur det sedan gick för Angola i kroniskt inbördeskrig, tragedierna på Timor, eländet i Mozambique, och så vidare. ”Inte engelsmännen heller,” menade Johannes, ”även Västafrika hade utan tvivel klarat sig bättre om fransmännen fått stanna kvar när man synar utvecklingen i Elfenbenskusten, Tsad, Algeriet och Kongorepubliken. Däremot tvivlar jag på att holländarna kunnat stanna kvar i Indonesien. Belgarna i Kongo är ett kapitel för sig. De bar sig illa åt med att avsiktligt lämna efter sig ett sju helvetes kaos. Engelsmännen uppfostrade i alla fall indierna till att kunna ta hand om sitt land i en modern tidsålder. Belgarna gjorde ingenting för negrerna men tänkte bara på sig själva. Där kan vi tala om kristet rofferi och kapitalistisk utsugning och exploatering i sin prydno. De stal ett land, gjorde vad de kunde för att exploatera det och tog med sig allt därifrån när de slängde det tillbaka. Engelsmännen, fransmännen, portugiserna och holländarna byggde i alla fall upp sina kolonier och gav tillbaka ett lån med ränta.”

(I nästa nummer: *Sista dagen i frihet.*)

Resan till Zanskar, del 16: En besynnerlig återkomst

Följande morgon kunde jag ta bussen tillbaka till Leh. Ladakh hade aldrig varit vackrare, ty ett sällsamt ljus denna morgon gav hela Indusdalen med dess sagolandskap av vilda berg, en dramatisk flod och grönskande oaser ett mjukt skimmer som förhöjde dess fantastiska natur. Tyvärr kunde jag inte fotografera, då mitt fönster inte gick att öppna.

Framme i Leh möttes jag än en gång av en låst dörr med hänglås där jag borde ha varit väntad. Men vem visade sig inte då på balkongen om inte doktor Lucy, min kollega från förra året?! Hon förklarade att familjen haft väldigt bråttom att komma iväg på morgonen men att de säkert gömt nyckeln någonstans. Jag sökte överallt, men tyvärr hade de nog tagit den med sig.

Lucy skulle precis iväg med sin dotter för att bekräfta sina flygbiljetter men lånade mig nyckeln till sitt rum så länge, där jag åtminstone kunde låna toaletten och äntligen tvätta mig ren. Frukostbordet var serverat, och även om det var lunchtid var det bättre än ingenting.

Men huvudsaken var att jag var frisk och spänstig igen. Hostan hängde kvar men gjorde åtminstone inte ont längre. Fyra dagars kasshetskval var över.

Min väntan förgylldes av en telefon som hela tiden ringde där inne och av två katter, den ena inlåst och den andra utelåst på motsatta sidan om dörren. Det var fängslande att följa med telefonringningarna, ty det var alltid hemskt många signaler, aldrig mindre än 13 och flera gånger 20. För övrigt kunde jag bara fortsätta leta i blomkrukor efter en nyckel som inte fanns. Jag hade kunnat bryta mig in i huset, flera fönster var öppna, men vad hade det hjälpt när jag ändå inte kunnat få in mitt bagage eller få upp dörren inifrån med det massiva hänglåset? Jag prövade med nyckelatrappor, men det gick inte heller.

Till slut kom mitt värdfolk efter tre timmars väntan. De hade för nio dagar sedan fått en dotterson, och dottern med barnbarnet skulle komma hem i morgon. Dessutom hade deras svägerska plötsligt blivit sjuk. Därför hade Norbus bror, som jag besökte igår, inte kommit sig för att varna för min ankomst.

Allt ställdes genast till rätta, och jag kunde äntligen sätta i gång och jobba. Internetposten krävde två timmar, och vem stötte jag inte omedelbart ihop med strax utanför om inte Albert från Padam! Han hade precis kommit, och vi gick genast tillsammans till ett matställe som han fått sig rekommenderat.

En dryg timme efter mig hade han funnit sin jeep från Padam och betalat 500 till Rangdum, där han stannat och övernattat. Endast fyra gamla munkar hade funnits i klostret som inte just haft någon annan mat att erbjuda än *tsampa* (bearbetat kornmjöl). Han hade dock fått ett fint rum och trivts väl om dock Phuktalklostret varit flera strån vassare. Följande dag hade han rest vidare till Mullbäck (550 rupier) och sedan till Lamayuru, varifrån han kommit direkt hit – utan ett öre kvar på fickan. För att få slantarna att räcka till hade han måst dividera de sista dagarna och fått det att gå precis jämnt ut fram till ankomsten till Leh, där han kunnat ta ut ett nytt kapital från en bank.

Stället vi funnit var inte det angenämaste, ty ur högtalarna skrällde den gräsligaste västerländska hårdrock, det sista man reser till Indien för att tvingas höra.

Något måste här sägas om denna kombinerade audiella miljöförstöring och hjärntvätt, som man numera nästan aldrig slipper vare sig man stiger in på en restaurang, sätter sig i en buss eller jeep eller vistas i vilken offentliga lokal som helst. Ju mindre lokalen är, desto värre blir lidandet. Så var det inte alls i Indien när jag reste hit de första åren, och farsoten kommer från väst. De som sätter på denna skräpmusik är unga män som inte märker att de blivit lomhörda av den efter tusentals omtagningar av samma kassetband, varför de hela tiden tenderar att höja volymen utan att någonsin fråga om någon har någonting emot det. I en buss hörs det dåligt fram till förarsitsen där den unge ansvarige konduktören också sitter, varför denne skruvar upp volymen ytterligare. Följaktligen kan ingen i bussen prata med varandra utom de som orkar skrika. Till saken hör att det är ständigt samma band som spelas om och om igen, och jag tvingades höra exakt samma ansträngt klämkäcka lokala disco-schlagermusik i varje jeep och varje buss jag färdades med, som om alla andra redan var färdigt hjärntvättade och avtrubbade så till den grad att de blivit likgiltiga. Och så kommer man till denna restaurang och möts av samma helvete men i mångförstorad fasansfullhet i form av själva det ondas ursprung den västerländska hårdrocken.

Vad man måste reagera emot är att tvingas bli utsatt för vad man inte vill höra. För en musiker är det en direkt kränkning av hans innersta allra heligaste. Denna audiella hjärntvätt och miljöförstöring är fullkomligt parallell med den globala miljöförstörelsen.

Jag bröt upp, och vi kom överens om att träffas igen följande dag klockan 11, då jag skulle visa honom ett lugnare ställe.

(I nästa nummer: *Sista dagarna i Leh.*)

Nya lektioner i Zanskar, del 6: Padumbussen

Avfärden var anmärkningsvärt tyst – ingen ombord sade ett knyst, när bussen bröt upp under hotande regnskyar klockan 5 på morgonen från Leh. Regnet hade upphört men molnen var mörka, och det klarnade aldrig helt under dagen.

Redan klockan 8 nådde vi Khaltse efter 10 mil, som blev den första anhalten, där man kunde inta en frugal frukost. Då jag inte sovit under natten blev jag efter frukosten så sömnig att jag i stort sett sov hela vägen till Kargil under ständiga upphoppningar. Då jag satt bakerst i en hoppig buss längs gropiga vägar fick man utveckla en speciell teknik för att undvika att slå huvudet i fönstret eller vassa kanter fast man sov, med båda händerna stadigt i handtaget i sätet framför.

Det blev en del extra uppehåll på grund av bensenbrist och tankställen som inte fungerade, men det första riktiga uppehållet efter Khaltse blev Mulbek 4 mil från Kargil med en uppfriskande kopp te. Tjugo i tre var vi framme i Kargil efter nästan 10 timmars resa.

Där förnyades bensenlagret, och chauffören, konduktören och några andra ledande resenärer samlade sig till en konferens. Det hade varit sagt tidigare, att vi skulle fortsätta från Kargil klockan 2 på natten. Nu var tydligen chauffören i så god form att han ville starta tidigare. Hör och häpna! Efter bara två timmar (klockan 5) skulle vi fara vidare och således krångla oss igenom oländiga bergsstigar med en stor skrymmande buss hela natten! I gengäld slapp vi hotellbekymret.

För en senkommen lunch uppsökte jag mitt gamla ställe 'Standard', som varit så tillfredsställande förra året i Sarkas sällskap. Knappt hade jag satt mig, så meddelade mig den sorgsne kyparen, att all mat var slut. Han rekommenderade mig till 'Las Vegas' i stället.

Detta låg tvärs över gatan och var ett något finare ställe med förträfflig mat. 'Las Vegas' är ett märkligt namn på en restaurang i en nästan helt och hållet muslimsk stad som skaver direkt mot Pakistan, men Kargil är bättre än sitt rykte, och jag såg fler damer på gatorna den här gången än förra gången.

Min äldre reskamrat Johannes från Österrike avstod från min inbjudan till lunch, då han inte ville äta under resan, vilket kanske var klokt med tanke på dess genomgående uppskakande karaktär, men jag lämnade 'Las Vegas' mätt och belåten och helt beredd på vad än den kommande skakiga natten skulle ha att erbjuda. Detta var dessutom inte bara Napoleons, Lawrence av Arabiens och Walter Scotts födelsedag utan dessutom Indiens självständighetsdag, vilket firades i TV och offentligt under mycket mer anständiga former än den fasaväckande olympiaden i Peking.

Två fantastiska möten: vem dyker upp där i Kargil i min väg om inte min chaufför från förra året? Vi kände genast hjärtligt igen varandra och var helt överens om det skamlösa i de nya

jeepbestämmelserna för Kargil, som faktiskt saboterade hela turisttrafiken till ingen glädje för någon men till förtret för de flesta.

En amerikan från Hawaii dök upp på 'Las Vegas'. Vi hann inte prata mycket, men han hade varit i Srinagar till och från sedan 1967, och det hade alltid varit krig, som om detta var Kashmirs normala tillstånd. 1967 hade problemet gällt kineserna, som välldes in som Pakistans bundsförvanter. Han var vegan och skulle nu till Srinagar än en gång för att hämta sin hustru. Vad hon gjorde där lär vi aldrig få veta.

Två nya passagerare dök upp inför avresan. De hade kommit med en annan buss från Leh, det var ett äldre erfaret österrikiskt par, så nu fanns det tre österrikare i bussen och jag, hon var mycket blid medan han tydligen varit ute på en del expeditioner: han visste allt om Maya i Honduras och Guatemala, som en sliten och gleshårig, spröd och gammal Indiana Jones.

Därmed blev bussen ännu fullare, och mina utsikter att få en bättre plats eller åtminstone att få sträcka ut mig blev noll.

Vi nådde Sanko klockan 7 precis i skymningen, varefter allt blev mörkt. Det blev vår enda tepaus för en lång tid. Jag kunde inte upphöra att förvåna mig över chaufförens djärvhet att vilja köra en smockfull buss längs så omöjliga bergsvägar i nattmörker. Saken var den, att det var fullmåne. Men om molnen var täta, vad hjälpte fullmånen då? Dock klarnade det efter hand, och man bjöds hela kvällen på den sensationella upplevelsen att få färdas genom ett ständigt vildare månlandskap i fullmånesbelysning.

Kulmen nåddes strax efter midnatt när vi närmade oss Rangdum och det plötsligt utanför mitt fönster mellan mig och floden dök upp två hästar, som företog sig att ta upp en kapplöpning med bussen. Den ena hästen var svart och galopperade, men den andra, som tog ledningen, var en vit passgångare och tycktes närmast sväva fram. Och inte nog med det. Snart slöt sig andra hästar till dessa, den galopperande flocken med den vita passgångaren i täten växte i antal till minst ett dussin, vartill kom också flera föl. Det gav en oerhört romantisk verkan att se denna skimrande flock hålla jämn takt med bussen, nästan som när en flock delfiner ackompanjerar ett fartyg till havs, medan månen glänste över flodens mörka vatten och förvandlade det till silver medan de oerhörda bergens svarta silhuetter tornade upp sig i bakgrunden med hisnande överväldigande trollkraft.

Klockan 1 kom vi fram till Rangdum, som var halva vägen mellan Kargil och Padum. Där blev det ett omfattande tekalas, medan en hel flock unga damer dök upp och ville åka med bussen. Om den var trång förut blev den dubbelt så trång nu, ty dessa damer var minst 20 till antalet och fick alla stå i gången, där de på allra bästa humör höll i gång halva natten med sånger och fnitter och det gladaste tänkbara flickkvitter, tills de steg av någonstans..

Efter hand förmörkades skyarna igen, månen försvann för resten av natten, och efter det stora passet Penzi La började tröttheten bli outhärdlig. Detta var den andra natten utan sömn, och Johannes från Wien var i samma sits men tycktes klara det bättre än jag – han slapp åtminstone sitta längst bak.

Bussresan kan närmast beskrivas som en oavslutligt skakande stormfärd i mycket krabb sjö, då bussen inte bara oavbrutet hoppade och skakade utan även krängde. Man kunde inte somna in utan att huvudet smällde i någonstans, och man kunde undvika detta som längst bara med att krampaktigt hålla fast i handtaget i sätet framför med båda händerna. Då vaknade man när huvudet föll på händerna, och det gjorde inte lika ont. Efter passet var det omöjligt att alls hålla sig vaken längre, man somnade automatiskt in igen så fort man vaknade och drömde närmast hallucinatoriska drömmar, som fick en att treva och klämma på grannarna, som sov lika groteskt oroligt...

Det ljusnade efter hand, och klockan 7 på morgonen kom vi fram till Padum, efter precis 24 timmars bussresa, om man räknar bort de två timmarna i Kargil. Man var tämligen ankommen och kunde knappt stå på benen, den oavslutliga bussjögången hade satt sin stämpel, man fick ta det mycket försiktigt, men österrikarna fick plats på hotell Ibex medan jag tog in på *the Tourist Bungalow*, samma ställe som förra året, som då rekommenderats mig av de oförglömliga tjeckiska trekkarna Peter och Sarka. Man hade landat och kunde lugnt se om sina skepp, (min toalettmugg och två pennor saknades,) ta en välbehövlig frukost på Kailasrestaurangen och försöka ta igen något av två dygns förlorade sömn.

(I nästa nummer: *Zanskar, första dagen: Stagrimo och Karsha.*)

Om historieförfalskning (notis)

Det har sports att Vladimir Putin, Rysslands premiärminister och f.d. president, svartlistat Falun Gong som extremrörelse jämte de kanadensiska människorättsadvokaterna David Kilgour och David Matas och deras rapporter (2006 och 2008) om kommunist-Kinas globala handel med mänskliga organ tagna från ännu ej fullt ut mördade fångar, främst tvångsomhändertagna Falun Gong-praktiserare, såsom lämpliga att undertrycka, censurera, svartlista och ignorera. Man har tidigare med oro observerat Vladimirs Putins inblandning i så kallade tjetjenska terrorbombdåd i Moskva med hundratals civila oskyldiga offer i meningslösa och omotiverade husexplosioner, vars enda rimliga motiv tycks ha varit en avsikt från regimens sida (alltså Putins) att kriminalisera tjetjenerna. Med ännu större oro har man följt de ryska journalistmorden, främst Anna Politkovskajas, och deras farsartade rättsliga efterspel, där alla frikänts och ingen ens kunnat utpekas, medan det blotta faktum, att mordet på den obekväma journalisten Anna Politkovskaja genomfördes på president Putins födelsedag, så övertydligt demonstrerar att mordet var en födelsedagsgåva till honom. Det allra senaste i de putinska dimridåerna är den ryska reaktionen på Andrzej Wajdas film "Katyn" (recenserad i förra numret), då det visat sig att Putinregimen numera (liksom Stalinregimen på sin tid) hävdar att mordet på 15,000 polska officerare i Katynskogen begicks av tyskarna 1941 och inte av ryssar 1940, fastän det senare är bevisat bortom allt tvivel.

Ingen politiker har dock någonsin kommit undan med sina försök till historieförfalskning, hur hårt de än ansträngt sig, då historien lyckligtvis aldrig skrivs av dem som gör den utan av dem som kommer efteråt. För sina ansträngningar löper därmed Vladimir Putin risken att få ett betänkligt eftermäle.

Dessa manipulationer bekräftar den oroväckande inriktning som Ryssland under Putin har tagit mot ökad censur och undertryckt pressfrihet och yttrandefrihet. När bara en sanning blir tillåten betyder det att ingen sanning är tillåten utan bara lögn. Detta var grunden från början för Sovjetunionen, som under 70 år ruttnade ihjäl i denna falskhet, och har i 60 år varit grunden för kommunist-Kina, som inte skäms för att idka sin internationella och lukrativa organhandel i full öppenhet på Internet.

Den 25-e februari inföll det kinesiska nyåret, som tibetanerna befalldes att fira under glädje och glam medan en järnring av militär kontroll slogs omkring Lhasa inför den stundande 50-årsdagen av Dalai Lamas flykt från Tibet. Tibetänerna har världen över föredragit att detta år inte fira Losar (nyåret) alls till minne av det okända antal tibetanska martyrer som föll offer för det kinesiska överväldet i mars förra året. Några munkar och demonstranter försökte bränna sig själv till döds offentligt i demonstrativt syfte. En munk som gjorde detta sköts av militären innan han hunnit avlida av lågorna.

Senare i år infaller även 20-årsminnet av massakern på Himmelska Fridens Torg i Peking. Fler och fler kräver av regimen att den äntligen skall utreda eller bekänna hur många offer som egentligen skördades på Himmelska Fridens Torg i Peking den 4 juni 1989. Samtidigt har antalet medlemmar av kommunistpartiet som offentligt tagit avstånd därifrån nu överskridit 50 miljoner, och avfallet accelererar...

Alla världens nationer borde kräva att Kinas kommunistparti avskaffar sig självt som den onda diktaturmaffia det är och alltid har varit, och att yttrandefrihet, pressfrihet, religionsfrihet samt demokrati blir tillåtet i Kina, eller hur?

Redaktionsnotis

Fritänkarens skrifter finns nu i bokform och tillgängliga på Vulkanförlaget (vulkan.se) och kan beställas på nätet. Hittills har tjugo titlar utkommit, däribland våra samlade musikartiklar (antingen i tre delar eller i en samlingsvolym) och de första sju volymerna (1988-2001) av våra samlade resor.

Göteborg den 28 februari 2009.